

Avgränsningssamråd 06.03.2024, kl.18-21

Mötesprotokoll

Detta dokument utgör ett mötesprotokoll av avgränsningssamrådet som hölls den 06.03.2024 vid lagtingets auditorium Sölskär. Notera att detta dokument är ett tillägg till mötesinspelningen som kan nås via projekt Sunnanvinds hemsida: <https://www.sunnanvind.ax/sv/om-projektet/medverkan-och-informeringsplan>.

Organisatör

	
Stefan Fransman - Presentatör Ralf Häggblom – Huv. Presentatör Joel Fenel - Protokollförare Gustav Blomberg – Moderator/ konferencier Camilla Gunell – Infra. Minister/ hälsningstalare Jacob Nordlund - Presentatör	Jonas Sahlin – Huv. Presentatör Agnes Larsson - Presentatör Sofia Nöu - Protokollförare Tiina Holmberg - Presentatör

Agenda

1. Öppning av samrådsmötet av infrastrukturminister Camilla Gunell.
2. Projekt Sunnanvind presenterar projektets bakgrund, mål och syfte.
3. WSP presenterar medverkans- och informeringsplanen samt samrådsunderlaget för miljöbedömning.
4. Diskussion.
5. Avgränsningssamrådet avslutas.

Protokoll

- Avgränsningssamrådet inleds kl.18:05 av Gustav Blomberg.
- Infrastrukturminister Camilla Gunell inleder presentation kl. 18:06. Förklarar varför ÅLR är intresserade av att nyttja de åländska havsområdena för havsbaserad vindkraft. Framhåller vikten av den åländska befolkningens möjlighet att kunna påverka processen genom att inkomma med synpunkter på samrådsunderlaget.
- Gustav Blomberg går igenom syftet med avgränsningssamrådet. Presenterar organisatörmedlemmarna från ÅLR och WSP.
- Ralf Häggblom börjar med att presentera projektets bakgrund och syfte, kl.18:16.
- Tiina Holmberg presenterar planarbetet kl. 18:34.
- Jonas Sahlin presenterar miljöbedömningsarbetet kl.18:43.
- Visualiseringar av maximal utbyggnad av vindkraftverk inom planområdet visas för publiken kl. 19:27.

- Mötet öppnas upp för frågeställningar kl.19:29.
- Camilla håller avslutande tal kl. 21:03.
- Avgränsningssamrådet avslutas kl. 21:05.

Frågor från deltagare

I följande stycke presenteras de frågor som inkom från både deltagare på plats och deltagare på distans. Frågor från deltagare på plats har transkriberats och sammanfattats för att underlätta läsbarheten. Frågor från deltagare på distans är inkopierade från Teams.

1. Hur är det överhuvudtaget möjligt med den gigantiska överskrivningen av Havsplanen i planlägningsområdet? (Teams) – 18:46

- **Havsplanen är endast riktgivande, inte bindande. Men även jag undrar på vilka grunder planlägningsområdet har ändrats, sen havsplanen trädde i kraft? (Teams) – 18:47**
- **Bra fråga (Teams) – 18:48**
- Vi sparar och besvarar denna fråga i slutet av presentationen (Teams) – Agnes Larsson 18:49
- Ralf Häggblom besvarar frågan 19:47, se punkt 22 för svar.

2. På norra Åland häckar flera hotade fågelarter. Rannö som är alldeles i närheten till planområdet har hela Europas största koloni av den hotade silltruten. Norr om Saggö finns Finlands största koloni av sillgrisslan. Enligt studier söker de sin föda mitt i det planerade området. Kommer projektet att ta dessa fåglar i beaktande? (Teams) – 18:52

- Närvaron av fåglar i närhet till och inom planområdet kommer att undersökas närmare inför arbetet med miljörapporten. All information gällande hotade fågelarter välkomnas, gärna med länk till vetenskapliga studier. (Teams) – Agnes Larsson 18:56

3. Rannö och Länsmansgrund är två öar som ingår i EU:s Natura 2000-områden och ska åtnjuta särskilt skydd. Rannö ligger bara 6 km från gränsen för vindkraftsparken och Länsmansgrund 11 km. Varför är gränsen för vindkraftsparken så nära? (Teams) – 19:05

- Vi besvarar denna fråga i slutet av presentationen! Vi har mätt att Rannö ligger 7,5 km från nuvarande planområde. (Teams) – Agnes Larsson 19:07
- Jonas Sahlin besvarar frågan 19:48, se punkt 24 för svar.

4. Ingår kabeldragning på botten i planen/utredningen? (Teams) – 19:09

- Ja det gör den. (Teams) – Agnes Larsson 19:11

5. Ni säger att tekniken nu begränsar till en höjd på vindkraftverken om max 300-350 meter höga. Men Ilmatar säger att de kan bli upp till 400 meter och OX2 upp till 420 meter höga? (Teams) – 19:12

- Vi besvarar denna fråga i slutet av presentationen! (Teams) – Agnes Larsson 19:17
- Ralf Häggblom besvarar frågan 19:50, se punkt 25 för svar.

6. Under rubriken troliga föroreningar nämns inte förekomsten av radioaktiva isotoper i bottensedimentet! Varför inte? (Teams) – 19:15

- Cesium tas upp i samrådsunderlaget, men presentationen förhåller sig till de mest troliga föroreningarna som kan tänkas påträffas inom planområdet. Cesium anses inte vara en av dessa enligt det underlag som finns tillgängligt i nuläget. (Teams) - Agnes Larsson 19:17

7. Gällande fåglar är Rannös silltrutskoloni det stora problemet. Silltruten är mycket hotad och Rannö har Europas största koloni. (Teams) – 19:16

- Vi besvarar denna fråga i slutet av presentationen. – Agnes Larsson 19:17
- Jonas Sahlin besvarar denna fråga 19:48, se punkt 24.

8. Varför har visualitetsundersökningen bara utgått från platser på fasta Åland? Den har inte tagit hänsyn till hur landskapsbilden skulle förändras för alla som rör sig på vattnet och på öarna. (Teams) – 19:22

- Vi besvarar denna fråga i slutet av presentationen. (Teams) – Agnes Larsson 19:24
- Jonas Sahlin besvarar frågan 19:52, se punkt 26 för svar.

9. Kan typen av hinderbelysning också regleras i generalplanen? (Teams) – 19:23

- Vi sparar denna fråga och besvarar i slutet av presentationen. – Agnes Larsson 19:24
- Tiina Holmberg besvarar frågan, se punkt 27 för svar.

10. Jag rekommenderar alla att googla Östersjön-radioaktivitet och scrolla tills ni kommer till bottensediment. (Teams) – 19:24

11. Med tanke på befintlig teknologi och framtida teknologier, hur är känsliga vindkraftverk för sabotage? Vad händer om de ramlar omkull? – 19:30

- Ralf Häggblom frågar efter klagörande och svarar att alla infrastrukturer är känsliga för anfall med militära medel. Vindkraftverken, fastän de är distribuerade, är inte mindre känsliga för militära angrepp än andra verksamheter som t.ex. kärnkraftverk eller kolkraftverk. Frågan om detta utgör en större risk, är något som bör frågas av Finlands Försvarsmakt vars ansvar är att försvara allt inom territorialgränsen. Ifall ett vindkraftverk, som till stora delar är en stålkonstruktion, skulle bli träffat, så hamnar det förstas i havet.
- Jonas Sahlin lägger till att det är ett dåligt mål eftersom det inte är så stor chans att ett ramlade vindkraftverk träffar en båt eller en människa. Den del av infrastrukturen som är mer känslig är exportkabeln som kan påverka produktionen och balansen i elsystemet. Det är ett hot som påverkar vilken produktionsanläggning som helst.

- 12. I februari i år kom en ny EU-lag om återställning av EU:s land och havsområden. Över 80 procent av EU:s livsmiljöer är i dåligt skick. Är det inte kontraproduktivt att använda ett av få kvarvarande orörda havsområden i EU på så sätt att miljön där med stor säkerhet kommer att behöva återställas när vindkraftverken inte används längre? (Teams) – 19:29**
- Vi försöker besvara denna fråga nu under frågestunden. (Teams) – Agnes Larsson 19:32
 - Jonas Sahlin besvarar frågan 19:53
- 13. Det finns uppgifter om att Nato-medlemskapet kan komma att begränsa möjligheterna för havsbaserad vindkraft. Är det något som ni har följt upp? (Teams) – 19:33**
- Vi besvarar denna fråga inom kort. (Teams) – Agnes Larsson 19:36
 - Ralf Häggblom svarar att projektet till sin kännedom inte fått någon information av det slaget. 20:24
- 14. Talaren lyfter att visualiseringarna gör det är svårt för gemene man att förstå utformningen av vindkraftsparken och att vindkraftverken kommer att ha en högre visibilitet än vad visualiseringarna visar. Hon hänvisar publiken till sid 26 i samrådsunderlaget och poängterar att det är en mer realistisk bild. Talaren bes att komma till en fråga, varefter hon ställer frågan; ifall det går att få bilder som är realistiska, så att det framgår vilken form av industriområde det är fråga om att förvandla vårt hav till? - 19:34**
- Ralf Häggblom svarar att visualiseringarna och fotomontagen är framtagna med gängse vetenskapliga principer för att producera en synlig bild av ett objekt som inte finns. Det är en metod som används överlag i alla vindkraftsprojekt för att visualisera dem. Ralf poängterar att man ser vindkraftverken bättre från sin egna skärm med bättre upplösning. Han förklarar att visualiseringarnas syfte är att ge en teoretisk helhetsbild av en fullt utbyggd vindkraftspark, då visualiseringarna inte tar i beaktan faktorer som väder, tidsflöde belyningsgrad eller byggbarhet.
 - Jonas Sahlin lägger till att det inte finns en anledning att missrepresentera visualiseringarna i en miljöbedömning då uppdraget är att belysa effekterna. Han poängterar att projektet måste luta sig tillbaka på den vetenskap som finns inom området. Han ber alla att gå in och titta på hemsidan, förstå metodiken bakom visualiseringarna och även kritisera den ifall man ser problem i metodologin. Utifrån det nuvarande kunskapsläget anser projektet att visualiseringarna är gjorda på ett korrekt sätt, men att man gärna tar emot rekommendationer på metoder för att göra visualiseringarna så realistiska som möjligt. Jonas nämner även att bilden på sidan 26 inte är jämförbar då bilden är tagen på nära håll och att miljöbedömningen måste beakta avståndet i visualiseringarna.
 - Tiina Holmberg flikar in att visualiseringarna följer en matematisk modell som inkluderar den maximala höjden och mängden av vindkraftverk som projektet lagt fast i exempellayouten. Hon nämner också att vindkraftverket på sidan 26 är målad vit, vilket man inte gör i dagsläget då man hittat nya lösningar för att minimera den visuella påverkan på landskapet.

15. Har man begärt in visualiseringstjänster från flera leverantörer för att få en 2nd opinion?

(Teams) – 19:38

- Nej det har inte gjorts. (Teams) – Agnes Larsson 19:39

16. Kan ni visa på motsvarande visualiseringar, från tex Grisslehamn, för de möllor som finns utan för Eckerö så att de går att göra en egen jmf? (Teams) – 19:39

- Detta är inget vi har möjlighet att göra idag. (Teams) – Agnes Larsson 20:37
- **Larsson, Agnes menar inte idag utan ta fram en och visa på hemsidan! (Teams) – 20:38**
- *Tillägg: Detta har övervägts, men eftersom inga vindkraftverk finns inom samma storleksordning som de planerade verken blir detta inte jämförbart.*

17. Finns det någon forskning om elkablars påverkan på fiskars vandring? (Teams) – 19:39

- Effekter av havsbaserad vindkraft på fisk: <https://naturvardsverket.diva-portal.org/smash/get/diva2:1779570/FULLTEXT01.pdf> (Teams) – 19:41

18. Borde man begära in visualiseringstjänster från fler leverantörer för att skapa ett större förtroende för dem? (Teams) – 19:40

- Ralf Häggblom, Jonas Sahlin och Tiina Holmberg besvarar frågan 20:24, se punkt 46 för svar.

19. Hur tänker projekt Sunnanvind kring den situationen att en kommun eventuellt säger nej till etableringen på sina vatten? Hur kommer man att hantera det? – 19:40

- Ralf Häggblom svarar att projektets uppgift är att ta fram ett planförslag med ekonomiska underlag som visar vad den kommunala intäkten kan bli ifall man etablerar och gör vissa antaganden. Om kommunen väljer att de inte vill ha det, så har projektet ingen synpunkt på det.

20. Talaren poängterar att ifall man vill ha en bättre metod med gängse vetenskapliga principer för att ta fram en teoretisk bild, bör man åka Skarpnätövägen in mot stan till Sällis batteriberg. Från Sällis batteriberg kan man se Långnabba vindkraftverk som är ungefär 15 km ifrån, trots att de är hälften mindre. Eller så kan man försöka se Sälkärs fyr som ligger på ett avstånd på 10 – 15 km. Talaren instämmer med tidigare talare att visualiseringarna är extremt missvisande. Talaren påpekar även att frågan gällande kommunernas beslut inte besvarades och undrar när kommunerna får komma till tals? – 19:41

- Ralf Häggblom hänvisar till sidan 93 i Medverkans- och informeringsplanen, som inkluderar en tidplan för planläggningen, framläggandet av ett planförslag och när kommunerna ska få komma med synpunkter. Han påminner om att man inte bör förväxla tidplanerna gällande planläggningen och övriga projektrelaterade tidsplaner, då de inte är knutna till varandra. Tidplanen för planen och miljöbedömningen är att presentera underlag för kommunerna under våren 2025.

- Tiina Holmberg berättar att kommunerna är centrala i processen och att projektet därför har kontinuerlig kontakt med dem. Kommunerna har även på eget initiativ tagit fram en referensgrupp som senast blev informerad för en vecka sedan.
- **Talaren responderar att han inte deltagit i möten med kommunerna och därför har svårt att förstå exakt när kommunerna ska få säga sitt, när kommunerna ska bevilja bygglov, när kommunfullmäktige ska ta ställning** – 19:45
- Ralf Häggblom svarar att enligt nuvarande process så kommer kommunstyrelsen att ta emot planförslaget varefter det skickas till kommunfullmäktige för ställningstagande. Något exakt datum har inte fastslagits.
- **Talaren vill ha svar på ifall det är före eller efter auktionen.** – 19:45
- Ralf Häggblom svarar att denna fråga inte har med planlägningsprocessen att göra. Det kommersiella projektet och planläggningen är inte direkt knutna till varandra. Landskapsregeringen arbetar efter den tidslinje som står beskrivet i regeringsprogrammet, det vill säga att man under 2025 vill föra områden till auktion.

21. Var finns presentationsmaterialet ni nyss hänvisade till? (Teams) – 19:45

- Presentationen som vi har visat idag kommer finnas tillgängligt på Sunnanvinds hemsida. Rapporten finns redan tillgänglig där. (Teams) – Agnes Larsson 19:48

22. På vilka grunder har man ändrat planlägningsområdet i förhållande till havsplanen? (Teams) – 19:47

- Ralf Häggblom svarar att det varit utgående från landskapsregeringens ekonomiska målsättningar. Vi vet att det i havsplanen finns mindre lämpliga områden, vilket gör att man vill avgränsa de områden som kan tänkas användas för energiproduktion genom denna process.
- **Dåligt svar av Häggblom angående överskrivnings av Havsplanen. Jag vill ha ett utförligare svar: vad grundar sig utökningen på? (Teams)** - 19:49
- Ralf Häggblom besvarar vid ett senare skede under mötet att havsplanens områden inte är bindande, snarare allmänna skisser som gjordes utifrån kriterier för att slå fast dessa områden med olika intressen. Energiområdena karterades på områden med få intressekonflikter. Projektet följer sitt projektdirektiv och det ökade planlägningsområdet ökar intäkts- och utvecklingsmöjligheterna och ger ett bredare kunskapsunderlag angående vad som är möjligt. Projektet vet redan nu att 100% av området inte är byggbart. Vad projektet försökt presentera under mötet är hur planlägningsområdet kommer att avgränsas med beaktande av olika miljöintressen och andra intressen, för att sedan komma fram till ett område som kan auktioneras ut. - 19:56
- Tiina Holmberg lägger till att havsplanen är en del i planeringshierarkin som inte ska vara lika detaljerad som en generalplan eller detaljplan. Avgränsningarna i havsplanen är riktgivande, de är mera målsättningar än fasta gränser.

23. Stycke 12.2, meningen:" Utifrån utlåtandena och åsikterna avger Ålands Hälso- och miljöskyddsmyndighet en motiverad slutsats om miljörapporten." Stämmer inte. Något sådant förfarande finns inte gällande miljörapporter i miljöbedömningar. (Teams) – 19:47

- *Tillägg: Denna synpunkt har noterats.*

24. Sammanfattad fråga på teams: På norra Åland häckar flera hotade fågelarter. Rannö som är alldeles i närheten till planområdet har hela Europas största koloni av den hotade silltruten. Norr om Saggö finns Finlands största koloni av sillgrisslan. Rannö och Länsmansgrund är två öar som ingår i EUs Natura 2000-områden och ska åtnjuta särskilt skydd. Rannö ligger bara 6 km från gränsen för vindkraftsparken och Länsmansgrund 11 km. Enligt studier söker de sin föda mitt i det planerade området. Kommer projektet att ta dessa fåglar i beaktande? Varför är gränsen för vindkraftsparken så nära? – 19:48

- Joans Sahlin svarar att projektet under miljöbedömningsfasen kommer att titta närmare på dessa frågor. Planläggningsområdet är ett förslag och om det finns det skäl att avgränsa området p.g.a. inverkan på någon art eller något habitat så kommer detta att ske. Man kan även införa tidsrestriktioner ifall t.ex. silltruten är känslig under vissa delar av året. Detta kommer att tittas på vidare under miljöbedömningen.

25. Ni säger att tekniken nu begränsar till en höjd på vindkraftverken om max 300-350 meter höga. Men Ilmatar säger att de kan bli upp till 400 meter och OX2 upp till 420 meter höga? (Teams) – 19:50

- Ralf Häggblom svarar att de säkert kan bli det, frågan handlar om tidsperspektivet. Denna miljöbedömning använder sig av en tidsram till 2034 och projektet bedömer att inga kommersiella vindkraftverk på 420 meters höjd existerar vid det tillfället. Kravställningarna i planen på vad som är en acceptabel höjd på vindkraften, återstår att se. Det är något som slås fast i planbestämmelserna och preciseras enligt påverkan på miljön.

26. Varför har visualitetsundersökningen bara utgått från platser på fasta Åland? Den har inte tagit hänsyn till hur landskapsbilden skulle förändras för alla som rör sig på vattnet och på öarna. (Teams) – 19:52

- Jonas Sahlin svarar att man brukar utgå ifrån platser där människor vistas. Man måste avgränsa och sätta en punkt som iakttar flera faktorer så som kulturmiljö, boendemiljö mm. fastän flera människor även vistas ute till havs.

27. Kan typen av hinderbelysning också regleras i generalplanen? (Teams) – 19:52

- Ralf Häggblom svarar att det kan det.
- Tiina Holmberg lägger till att det fastläs i planbestämmelserna och att man även kan ta höjd för saker som inte är i bruk som t.ex. radarstyrd eller tidsstyrd hinderbelysning.

- 28. I februari i år kom en ny EU-lag om återställning av EU:s land och havsområden. Över 80 procent av EU:s livsmiljöer är i dåligt skick. Är det inte kontraproduktivt att använda ett av få kvarvarande orörda havsområden i EU på så sätt att miljön där med stor säkerhet kommer att behöva återställas när vindkraftverken inte används längre? (Teams) – 19:53**
- Jonas Sahlin svarar att det inte handlar om ett orört område då det pågår sjöfart och yrkesfiske inom området och det har det gjort över en väldigt lång tid. Att bygga vindkraftverk är såklart ett ingripande i miljön som måste ställas mot andra alternativ i energiomställningen. Havsbaserad vindkraft är en energiproduktionskälla som har en förhållandevis liten påverkan på miljön. Det finns även positiva effekter som kan skapas av vindkraft i området som t.ex. artificiella rev. Det kommande arbetet fokuserar på att utreda om området tolererar en etablering av vindkraft.
- 29. Kommer det göras grundlig undersökning om hur vandringen av lax kommer påverkas? (Teams) – 19:53**
- Jonas Sahlin besvarar frågan 20:29, se punkt 50 för svar.
- 30. Hur kommer fastighetsägare kompenseras för lägre fastighetsvärden p.g.a. etableringen? (Teams) – 19:56**
- Ralf Häggblom och Jonas Sahlin besvarar frågan 20:28, se punkt 49 för svar.
- 31. Om Landskapsregeringen skulle säga nej till etablering av vindkraftsparkerna i fråga, skulle det få några direkta ekonomiska konsekvenser för Åland i form av viten eller ersättningar till någon/några av de aktörer som vill bygga och som nu lägger mycket pengar på att lämna anbud i hopp om att delta i ett auktionsförfarande? Dvs täcker kostnaderna för utredningarna av EU-medel eller har Landskapsregeringen så att säga satsat skattepengar på att projektet ska realiseras? (Teams) – 19:58**
- 32. Påminner om Nato-frågan och om att köpa in visualiseringstjänster från flera leverantörer! (Teams) – 20:00.**
- 33. Finns det någon kalkyl på hur mycket fastighetsskatt och intäkter kommunerna samt landskapet får ifall området blir utbyggt – 20:00**
- Ralf Häggblom svarar att det finns preliminära kalkyler men att den diskussionen inte hör till detta tillfälle. Som nämndes tidigare handlar det om att fastslå affärspaketeringen och målsättningar av byggbara områden.
- 34. Svara gärna på frågan om förekomsten av radioaktiva isotoper! (Teams) – 20:00**
- Den besvaras nu av fråga som kom från rummet. (Teams) Agnes Larsson 20:02
 - **Jo, men mycket sediment kommer att beröras av kabeldragningarna. (Teams) – 20:03**
 - Ja och sediment kommer att provtas. (Teams) – Agnes Larsson 20:04

35. Under presentationen visades en tabell på ämnen i bottensedimentet och vad som skulle utredas, men radioaktiva ämnen nämndes inte. Kommer det att tas med i utredningarna? –

20:02

- Jonas Sahlin svarar att det finns benämnt i samrådsunderlaget. Det vi ser enligt de studier som gjorts av HELCOM angående cesium-halter i biota, är att Östersjön ligger på en god statusnivå. Provpunkter kommer även att tas inom planläggningsområdet. Jonas påpekar att det är de djupare sedimentlagren man vill åt, då de påverkas till en lägre grad än topplagret (*tillägg: dvs. att de djupare nivåerna säger mer om föroreningsnivån under ett längre tidsperspektiv*). Kabeldragningarna, ifall de spolas ner botten, kan ha en negativ eller positiv påverkan på bottenförhållandena. Östersjön har generellt höga halter av t.ex. kvicksilver och andra metaller, vilket gör att vidare utredningar måste göras för att förstå utfallet. Om det visar sig att riktvärden överskrids, så måste man eventuellt lägga in specialåtgärder inom de områden som kan vara riskartade.
- Ralf Häggblom lägger till att en beskrivning på identifierade ämnen finns i tabell 4 på sidan 52 i MIP-dokumentet. Ifall man räknar på hur mycket av bottenarealen som bearbetas vid montering av fundament och kabeldragning, så bedömer projektet att bearbetningen ligger runt 10 km² av planläggningsområdets totala areal på 1300 km².
- Jonas Sahlin tillägger att vid tidigare projekt som han har varit med om, så har grumlingen vid kabellaggningsen resulterat i en sedimentspridning som ackumuleras i de närmaste metrarna runt kabeln och grumlingen avtar sedan ju längre ifrån kabeln man är. Det är viktigt att komma ihåg att sedimentspridningen inte nödvändigtvis behöver vara en negativ konsekvens, då sediment från de undre lagren kan blandas med sedimentlager som kanske innehåller föroreningar och på sätt spåda ut koncentrationen.

36. Ingår det i uppdraget att förminska miljöpåverkan? (Teams) – 20:06

- Menar du minimera miljöpåverkan? (Teams) – Agnes Larsson 20:07
- **Nej! Förminska den faktiska miljöpåverkan! (Teams) – 20:08**
- Nej, i uppdraget ingår att visa en objektiv bild av relevant miljöpåverkan. (Teams) – Agnes Larsson 20:09

37. Påpekas ofta att detta är ett steg i den gröna omställningen men Åland behöver inte detta projekt (annat än för den ekonomiska vinningen!) Varför ska vi offra vårt havsområde för andras behov av "Grön" energi? (Teams) – 20:12

- Ralf Häggblom besvarar frågan 21:00, se punkt 62 för svar.

38. En fråga angående visualiseringarna med önskemål att ytterligare visualiseringar görs med dagsljus och transformatorstationer. – 20:08

- Jonas Sahlin anser att synpunkten var bra.

- Ralf Häggblom tillägger att positioneringen av transformatorstationer bestäms av verksamhetsutvecklare på basis av utformningen av deras egna planer för byggnation. Det är därmed omöjligt att veta en exakt positionering, men en hypotetisk positionering är något som kunde visualiseras.
- Tiina Holmberg lägger till att generalplanen som tas fram inte kommer att stipulera positioneringen av dessa stationer.

39. En kommentar angående visualiseringarna och hur bra Långnabba vindkraftverken syns från olika platser. Talaren ställer sedan frågan hur långt säkerhetsavståndet är till sjöfartsstråken. - 20:11

- Jonas Sahlin inleder svaret med att påminna om att det inte handlar om en farled utan ett sjöfartsområde, vilket gör att bedömningen av säkerhetsavstånd är Ålands behörighet. Farleder hör till Traficom och Trafikledsverkets ansvarsområden. Det är upp till varje enskild kapten att bedöma ett navigerbart säkerhetsavstånd till vindkraftsparken enligt fartygets specifikationer. Förmodligen kommer ett säkerhetsavstånd runt 50 till 100 meter rekommenderas runt vindkraftverken.
- Ralf Häggblom tillägger att även isförhållanden måste beaktas vid bedömningen av säkerhetsavstånd och att en dialog med myndigheter som arbetar med sjöfartsfrågor förs.

40. En kommentar om att landskapet behöver pengar och att man inte fått ett tillräckligt bra svar om hur mycket intäkter landskapet förväntas få genom att överlämna en så viktig del av naturen. Vilket konkret belopp förväntas landskapet få? - 20:14

- Ralf Häggblom svarar att projektet har kollat på teoretiska siffror kring intäkterna men att detta inte är rätt forum för den diskussionen, då man måste förstå de antaganden siffrorna baserar sig på. Under det här året kommer man att komma fram med underlag som beskriver effekterna mer i detalj, som en del av en möjlig auktion. Detta möjliggör en mer detaljerad diskussion kring ekonomin, fördelning och vilka nyttor etableringen innebär, men detta ska inte blandas ihop med detta mötes syfte.
- **Talaren anser att det är bra att projektet använder sig av terminologin "möjlig" auktion och ställer en följdfråga om man indirekt lovat bort områden till privata aktörer?**
- Ralf Häggblom svarar att man inte lovat bort områden till privata aktörer. Han tillägger att projektet sagt från början att avsikten är att auktionera nyttjanderätten av dessa havsområden för att få en maximal nytta till Åland, enligt en konkurrenskraftig paketering.
- **Talaren följer med en till fråga ifall vem som har beslutanderätt. Kan landskapsregeringen fortfarande säga nej.**
- Ralf Häggblom svarar att det nu inte är fråga om ett nej och att hans tolkning är att landskapsregeringen säger ja, men att landskapsregeringen enligt åländsk lagstiftning ska få ett bifall från Lagtinget för överlåtelse av havsområdena. Det är ett demokratiskt beslut.

- Infrastrukturminister Camilla Gunell tillägger att det är viktiga frågor som ställts gällande ekonomi och beslutanderätt, men att dagens tillfälle handlar om planläggningsprocessen. I kommande tilläggsbudget föreslås att extra resurser sätts in för att stärka projektteamet för att utreda frågor som berör de finansiella aspekterna. Diskussionen kan fortsätta när mer underlag har tagits fram gällande de finansiella aspekterna.

41. Hur undersöker man/hur vet man effekterna av undervattensbullret? (Teams) – 20:14

- Jonas Sahlin besvarar frågan 20:31, se punkt 51 för svar.

42. Förslag: gör visualiseringsprövning från tex Rannö, Länsmansgrund, Saggö-ön och Silverskår! Rannö är ett gammalt fiskeläge och en viktig kulturmiljö, Silverskår är viktig för turismen, Länsmansgrund är en fantastisk naturhamn med många besökare osv. Det rör sig alltså inte folk bara på fasta Åland... (Teams) – 20:16

- Inkom gärna med en skriftlig synpunkt gällande detta! – Agnes Larsson 20:17

43. Kunde marknaden tolka det politiska intentionsavtal som undertecknades av i princip alla partier som ett löfte om att något kommer att bli av? (Teams) – 20:18, 20:38 och 21:01

- Detta är en politisk fråga och handlar inte om miljöbedömningen av planen. (Teams) – Agnes Larsson 21:02
- **Ok. Hon har ju varit talare men ber om ursäkt för att frågan ställdes i fel forum. (Teams) – 21:05**

44. Talaren vill återgå till frågan angående kommunernas beslutanderätt. Kommer man att utarrendera området före kommunerna har fått säga sitt? Frågan ställs till infrastrukturminister Camilla Gunell. - 20:21

- Camilla Gunell svarar att denna fråga inte kan besvaras mer specifikt i detta skede och påminner om att talaren med sina kollegor tidigare under dagen ställt samma fråga i lagtinget. Den tidigare och nuvarande landskapsregeringen har som ambition att samarbeta med kommunerna för ett gemensamt resultat. Därför hålls en kontinuerlig dialog med de berörda kommunerna angående projektets framskridande och framtagna information. Det finns även andra aspekter som behöver utredas, t.ex. vad som händer om t.ex. fem kommuner antar generalplanen, men en kommun väljer att inte gå vidare. Hur en sådan situation hanteras kommer beröras vid senare skeden.
- Jacob Nordlund tillägger en kort kommentar om att talarens fråga angående möjligheten att lämna in synpunkter, hoppar ganska långt fram i processen, då detta tillfälle handlar om kommande miljöbedömning som regleras i landskapslag (2018:31). Paragraf 21, som handlar om synpunkter på beslutsunderlag, ger möjlighet att inlämna synpunkter på planen, så det finns flera tillfällen för myndigheter och allmänhet att få säga sitt.

45. Borde man begära in visualiseringstjänster från fler leverantörer för att skapa ett större förtroende för dem? - 20:24

- Ralf Häggblom svarar att det skulle kunna göras, men att hur man kan gå till väga är oklart.
- Jonas Sahlin lägger till att man kunde som ett alternativ få metoden granskad av en extern part. WSP är ju på sätt och vis en extern part som inte vinner något på att ge en orealistisk bild av vindkraftsparken. Som en miljöspecialist är detta en av de svåraste sakerna att hantera, då visualiseringarna av havsområdet sist och slutligen är en subjektiv upplevelse. Ifall man upplever att visualiseringarna är missvisande är det ju såklart tråkigt, men projektet följer de standardmodeller som finns.
- Tiina Holmberg återkopplar till tidigare svar att visualiseringarna följer en matematisk modell som används inom branschen. Att visualisera något som ligger 15 km ut till havs är inte lätt då vindkraftverkens yta inte är stor vid de avstånden. Tiina är enig om att andra ljus- och väderförhållanden kunde vara bra att visualisera, men att projektionens resolution inte ger visualiseringarna en god helhetsbild.

46. Eftersom det här är ett så stort projekt som berör så många, skulle ni kunna tänka er en folkomröstning? (Teams) – 20:26

- Detta är inget som kan hanteras inom detta forum. (Teams) – Agnes Larsson 20:44

47. Avstånd Havsvidden -Rannöarna 20 km, spira som är ca 10 meter hög där.

Den syns bra till Havsvidden. Inget problem med visualiseringen där. (Teams) – 20:28

48. Hur kommer fastighetsägare kompenseras för lägre fastighetsvärden på grund av etableringen? – 20:28

- Ralf Häggblom svarar att han inte vet om eller vilka fastigheter som skulle få ett lägre värde. Det är inte en fråga för detta tillfälle.
- Jonas Sahlin lägger till att man i vissa fall brukar kompensera för förlorad inkomst för t.ex. yrkesfiskare, men att han inte känner till något havsbaserat vindkraftsprojekt som kompenserat för förlorat värde på fastigheter.

49. Kommer det göras grundlig undersökning om hur vandringen av lax kommer påverkas? (Teams) – 20:29

- Jonas Sahlin svarar att det är svårt att göra en grundlig utredning på hur lax påverkas av vindkraften och att miljöbedömningen måste utgå ifrån de utredningar som gjorts. Något som "geotagging" har inte planerats inom Sunnanvind-projektet. Ifall det blir en stor fråga inom miljöbedömning, måste eventuella kravspecifikationer sättas in. Det som eventuellt kunde störa laxen är grumlingen på havsbotten. Men som Ralf var inne på tidigare handlar det om väldigt små punkter inom planläggningsområdet. Det miljöbedömningen kommer fokusera på är att titta på vilka arter av fisk som potentiellt kan påverkas av undervattensbuller och vibrationer. Tanken är att utreda om påverkansfaktorn är i en storleksordning som motiverar att en grundlig och kostsam utredning behöver göras.

50. Hur undersöker man/hur vet man effekterna av undervattensbullret? (Teams) – 20:31

- Jonas Sahlin svarar att det går att göra relativt enkla modelleringar av undervattensbuller som skapas av pålning. Pålning görs i alla typer av marina konstruktioner som exempelvis brobyggen. Ifall monopile-fundament, som är 10–14 meter i diameter, placeras och hamras in på botten, kan undervattensbullret minimeras genom att skapa så kallade bubbelridåer. Med det menas att man lägger ner en slang med små hål på botten, som pumpar ut luft och skapar en ridå som avskärmar bullret som skapas av pålningen. I de flesta nuvarande projekt, planerar man att använda sig dubbla ridåer för att dämpa ljudnivåerna. Detta projekt använder sig av ett annorlunda tillvägagångssätt då det istället utreder vilka arter som kan vara känsliga för undervattensbuller och sedan sätter in eventuella restriktioner som kan behövas.
- **Buller under vkv drift naturligtvis. Inte i byggskedet! (Teams)**
- Jonas Sahlin svarar att undervattenbuller under drift är lite knepigare då nuvarande havsbaserad vindkraft som byggts är av en mindre storlek. Man behöver därmed göra en uppskattning av vad den potentiella effekten blir när storleken av vindkraftverken ökar, och anpassa sina modelleringar efter det. De studier som gjorts hittills indikerar dock inte att känsliga arter så som sillen skulle påverkas av buller under driftskedet. Det är dock någonting som bevakas när nya studier publiceras.
- **Allt som rör sej vibrerar: ger buller/ljud. (Teams)**

51. Är Projekt Sunnanvind talesman för byggarna av eventuell vindkraft? (Teams) – 20:33

- Nej. (Teams) – Agnes Larsson 20:44

52. Talaren har två frågor. Första frågan riktar sig mot infrastrukturminister Camilla Gunell, var talaren undrar när pratstunden gällande ekonomin med betoning på fastighetsskatten kommer att hållas? Den andra frågan berör beskrivningen av nollalternativet i samrådsunderlaget, och ifall kommunerna måste ta ansvaret över processen ifall nollalternativet sker? - 20:35

- Ralf Häggblom svarar att planläggningsprocessen och miljöpåverkan är två skilda saker. Nollalternativet är ett scenario var inga vindkraftverk byggs, dvs. vad är miljökonsekvenserna ifall vindkraft byggs och vad är miljökonsekvenserna ifall vindkraftverk inte byggs. De olika ansvarsrollerna inom planläggningsprocessen är frikopplade från det.
- Jonas Sahlin utvecklar svaret genom att påpeka att nollalternativet är någonting som används i miljöbedömningssyfte för att beskriva jämförelsescenarier. Det betyder att man gör en jämförelse mellan status quo, alltså att miljön fortsätter att vara som den är idag eller ett scenario var vindkraften byggs. Detta kommer att utvecklas vidare i miljöbedömningen.
- **Talaren påpekar att ett nej från kommunerna är en realistisk möjlighet som landskapsregeringen kommer att måsta hantera. Att avbryta processen innebär i praktiken att jobbet faller på kommunerna att ta fram sina egna generalplaner.**

- Jonas Sahlin svarar att det som nu diskuteras är vad nollalternativ innebär för miljöbedömning. Ämnet som talaren framför är utanför ramverket av vad som brukar bedömas i en miljöbedömning.

53. Talaren berättar om en liten vindkraftspark i USA som ligger nära ett fiskeområde. Innan vindkraftsparken byggdes, fiskades primärt torsk och hummer inom området. Efter att vindkraftsparken sattes i drift, försvann all fisk och hummer. Hur vill projektet kommentera det? – 20:39

- Jonas Sahlin svarar att han gärna tar del av den studien eftersom han inte är bekant med den. Han påpekar att inga studier han sett påvisar kommentaren och att man sett den exakta motsatsen i ett projekt i Öresund, varvid den biologiska mångfalden har ökat.

54. Kommentar om att området hittills är ganska dåligt undersökt och att det blir mycket för Sunnanvind utreda inom nuvarande tidskrav. Har Sunnanvind möjlighet och resurserna att förverkliga detta? - 20:41

- Jonas Sahlin svarar att utredningsbehovet på sida 88 handlar om utredningar inför byggandet av en vindkraftspark. Det är inte nödvändigtvis inför att komma till stånd med en miljöbedömning av planen. Det finns en stor skillnad här. Projektet kan genom planen ställa krav på en verksamhetsutövare att genomföra studier under ett antal år ifall kunskapsunderlaget är bristfälligt. Möjlighet till kravställning på verksamhetsutövarna är en av fördelarna med att genomföra en planläggning.

55. Kommentar från en förtroendevald politiker i Saltvik om att förtroendet för visualiseringarna och materialet som producerats är dåligt och att det är tråkigt att Sunnanvind inte beaktat synpunkter från tidigare möten med kommunerna. - 20:44

- Tiina Holmberg återkopplar till den tidigare diskussionen gällande visualiseringar och tillägger att hinderbelysning kan begränsas och riktas åt specifik håll. Hon påpekar att visualiseringar nattetid genomförts med hinderbelysning för att ge en teoretisk bild, men att renderingen troligtvis inte kommer övertyga talaren. Visualiseringarna följer som sagt en tydlig modell. Färgen på vindkraftverken, hinderbelysningen och väderförhållanden kan visualiseras på annorlunda sätt, men faktorer som storlek, tjocklek, avstånd eller kurvatur på jorden, den ändras inte.
- Ralf Häggblom påminner om att gå in på visualiseringstjänsten eftersom vindkraftverken nog syns.

56. Talaren ställer frågan ifall det ur ett forskningsperspektiv är realistiskt att hinna utreda det som presenterats under mötet? Kommer allmänheten att ha tillräckligt med svar med tanke på den upptrappande takten? – 20:49

- Jonas Sahlin svarar att projektet inte kommer att ha svar på alla frågor inför inlämnandet av miljöbedömningen. Det kommer att bestå av ett urval av de frågor som bedöms vara de allra viktigaste. I vissa fall kan man utesluta frågor som mindre viktiga inom planområdet, och i vissa fall så kan det behövas flera års utredningar. Om man tar fladdermössen som ett exempel; ifall det visar sig att fladdermöss inte vistas eller födosöker i området, så kan behovet av driftreglering kopplat till fladdermöss konstateras inte vara relevant för området. Då kan säkerhet ges till verksamhetsutövare att planens miljöbedömning bedömer att de inte behöver ta hänsyn till fladdermöss. Undersökningens troliga utfall är att ett fåtal fladdermöss hittas inom området, vilket gör att det inte går att utesluta risken för påverkan och därmed behöver uppföljas. Eventuella kravställningar på driftreglering kan även behövas.

57. Kommentar till en fråga om säkerhetsavstånd som ställdes av publiken. Säkerhetsavståndet är 2 nautiska mil det vill säga 3700 meter från yttre kanten. Sen finns det lokala undantag var man får åka närmare parken, men grundregeln är 3700 meter. – 20:52

58. Talaren ställer en fråga angående vilka sjöfartskapaciteter som har använts i planeringen av den nya farleden som går in på grundvatten, med tanke på närheten till Rannöarna. Har man satt det i relation med distansförlusten med att flytta trafiken norr om området? Har man tänkt i de banorna överhuvudtaget? - 20:52

- Ralf Häggblom svarar att man tänkt i de banorna. Sjöfartsområdet är ungefär fem kilometer brett som det är nu. Lika som planläggningsområdet, så är sjöfartsområdet en första skiss som inte är färdigplanerad. De myndigheter som ansvarar om sjöfarten har som roll att ge sina kommentarer på området. Nuvarande sjöfartsområde har från ett åländskt ekonomiskt perspektiv inte allt för stort värde, då sjötrafiken från Nystad inte har en landningspunkt på Åland. Ur ett nationellt perspektiv är det dock en fråga som bör ställas. Landskapsregeringen har länge framfört i diskussioner med Traficom att landskapsregeringen inte har möjlighet att se på helheten (för påverkan på sjöfarten), utan att det är myndigheterna som måste ta ställning till vad som är viktigast för landet ur ett framtidsperspektiv. Den trafik som är viktig idag, kanske inte har samma betydelse imorgon. Det som landskapsregeringen kan utreda är vilka fartyg som åker rutten idag och vad en omtrafikering innebär tidsmässigt och ekonomiskt.

59. Talaren undrar hur Sunnanvinds planläggningsprocess tangerar med vad OX2 och Ilmatar presenterat i sina samråd och ifall det är meningen att landskapsregeringen ska ge råd till företagen som kanske redan har klargjort sina planer? – 20:56

- Tiina Holmberg svarar att projektet inte kommer att ge råd till utvecklare som kan sin bransch bättre än vad projektet kan. Vad detta möte är till för är att samla in synpunkter från allmänheten och informera om planläggningsprocessen och generalplanen. En generalplan kan inte genomföras av en verksamhetsutvecklare utan den måste göras av den offentliga

sektorn. Projektet hoppas dock att ha ett gott samarbete med verksamhetsutvecklare och tar deras synpunkter i beaktning för att göra planen så bra som möjligt.

- Ralf Häggblom tillägger att projektet gärna tar emot information från verksamhetsutvecklarna som kan användas i miljöbedömningen, så länge de inte är affärshemligheter.

60. Kommer multi-use aspekter att hanteras inom ramen för generalplanen alt. premieras när det blir dags för auktionsförfarandet? (Teams) – 20:58

- Ralf Häggblom svarar att multi-use är ett koncept som primärt används vid framtagandet av havsplaner, varvid man försöker få in flera verksamhetsområden som ska kunna samexistera inom ett havsområde. T.ex. en flytande fiskodling inom vindkraftsparken med tillgång till billig el. Det kunde vara en bra affärsmöjlighet, men det är inget som kommer att tas med i planföreskrifterna. Om det finns möjligheter till det så bör det utredas, med det är inte en del av planläggningsarbetet.
- Tiina Holmberg tillägger att byggnation, trafik och fysiska åtgärder vanligen stipuleras i generalplanen, vilket gör att de verksamheter som inte hindras av de fysiska konstruktionerna, kommer att kunna fortsätta inom området.

61. Det påpekas ofta att detta är ett steg i den gröna omställningen men Åland behöver inte detta projekt (annat än för den ekonomiska vinningen!) Varför ska vi offra vårt havsområde för andras behov av "Grön" energi? – 21:00

- Ralf Häggblom svarar att behovet av tillskott på grön energi fortfarande existerar. Av de 40 000 bilar som finns på Åland är det endast ett par hundra är som är elbilar. Det behövs nya drivmedel i den gröna omställningen och havsbaserad vindkraft är nära kopplad till vätgasproduktion som kan vidareförädlas till syntetiska bränslen som används i fordon. Som samhälle behöver Åland vara en del av detta, men hur det paketeras och nyttan maximeras av etableringen är något som även behöver utredas av näringslivet.

- **Avslutande tal av minister Camilla Gunell. – 21:03**

- **Tack, mycket intressant! (Teams) – 21:05**

- **Tack för inbjudan till mötet! (Teams) – 21:06**